

ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ У РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ ТА АЛГОРИТМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

TYPICAL INVESTIGATIVE SITUATIONS IN THE INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENSES IN THE BUDGETARY SPHERE AND ALGORITHMS FOR THEIR RESOLUTION

Князєв С.В., к.ю.н., доцент кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності

ПраТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

У статті обґрунтовано, що слідча ситуація під час розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері – це певне становище як динамічна система, що складається у ході слідчої (детективної) діяльності, змінюється під впливом важливих криміналістичних об'єктивних і суб'єктивних обставин, впливає на хід кримінального провадження та на встановлення обставин, що підлягають доказуванню, ефективна оцінка якої сприятиме вирішенню завдань досудового розслідування. Представлено типові слідчі ситуації під час розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері, окреслено тактичні завдання, послідовність проведення процесуальних дій та організаційних заходів направлених на відпрацювання слідчих версій. Запропоновано примірний план розслідування кримінального провадження розпочатого за фактом вчинення кримінальних правопорушень у бюджетній сфері, спільний для кожної слідчої ситуації, який включає близькі за змістом та метою тактичні операції, зокрема, «Встановлення співучасників» (у випадках групового вчинення кримінальних правопорушень у бюджетній сфері), «Встановлення та дослідження документів» (спрямовано на встановлення, дослідження та забезпечення зберігання документів, що містять ознаки речових доказів і підтверджують факт учинення кримінальних правопорушень у бюджетній сфері), «Встановлення напрямку заволодіння бюджетними коштами та їх розміру» (передбачає перевірку витрачання бюджетних коштів, їх спрямування за відповідними бюджетними призначеннями, установленими законом про Державний бюджет України чи рішенням про місцевий бюджет). До факторів, які впливають на формування і розвиток слідчої ситуації під час розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері віднесено: обставини, що встановлені на даний період часу вчинення кримінального правопорушення (наявна, або відсутня інформація про обставини вчинення кримінального правопорушення); вид і особливості публічних закупівель під час яких було учинено кримінальне правопорушення; наявність чинників, що ускладнюють, перешкоджають, або, навпаки, сприяють збору доказової інформації і вирішенню інших завдань розслідування; протидія з боку учасників злочинного групування; помилкові дії слідчого, оперативного працівника, експерта (наслідки розголошення даних досудового розслідування); компоненти психологічного характеру (психологічний стан осіб, що проходять по кримінальному провадженню, а також морально-вольовий стан слідчого, рівень його знань і умінь, практичний досвід, здатність приймати і реалізовувати рішення в екстремальних на наднормових умовах).

Ключові слова: ситуація, розслідування, завдання, версії, алгоритм, процесуальні дії, заходи, тактика, операції.

The article substantiates that the investigative situation during the investigation of criminal offenses in the budgetary sphere is a certain situation as a dynamic system that develops in the course of investigative (detective) activity, changes under the influence of important forensic objective and subjective circumstances, affects the course criminal proceedings and establishing the circumstances to be proven, the effective assessment of which will contribute to solving the tasks of the pre-trial investigation. Typical investigative situations during the investigation of criminal offenses in the budgetary sphere are presented, tactical tasks are outlined, the sequence of procedural actions and organizational measures aimed at working out investigative versions are outlined. An exemplary plan of investigation of criminal proceedings initiated by the commission of criminal offenses in the budgetary sphere, common to each investigative situation, which includes tactical operations similar in content and purpose, in particular, "Establishment of accomplices" (in cases of group commission of criminal offenses in the budgetary sphere), is proposed. "Establishment and research of documents" (aimed at establishing, researching and ensuring the storage of documents containing evidence of physical evidence and confirming the fact of committing criminal offenses in the budgetary sphere), "Establishment of the direction of acquisition of budget funds and their amount" (provides for the verification of the expenditure of budget funds, their direction according to the relevant budget assignments established by the law on the State Budget of Ukraine or the decision on the local budget). Factors that affect the formation and development of the investigative situation during the investigation of criminal offenses in the budgetary sphere include: the circumstances established for the given period of time when the criminal offense was committed (available or absent information about the circumstances of the criminal offense); the type and features of public procurement during which a criminal offense was committed; the presence of factors that complicate, hinder, or, on the contrary, contribute to the collection of evidentiary information and the resolution of other investigative tasks; opposition from members of criminal groups; erroneous actions of the investigator, operational worker, expert (consequences of disclosing the data of the pre-trial investigation); components of a psychological nature (the psychological state of persons undergoing criminal proceedings, as well as the moral and willful state of the investigator, the level of his knowledge and skills, practical experience, the ability to make and implement decisions in extreme, above-normal conditions).

Key words: situation, investigation, tasks, versions, algorithm, procedural actions, measures, tactics, operations.

Актуальність теми. Основне значення ситуаційного підходу полягає в спробі теоретично сформулювати, емпірично перевірити, а потім практично рекомендувати різні рішення стосовно кожної з типових ситуацій. Сферою наукової та практичної реалізації ситуаційного підходу виступає як наука криміналістика в цілому, так і її окремі галузі – криміналістична техніка, тактика та методика розслідування кримінальних правопорушень.

На думку Р. Л. Степанюка, типова слідча ситуація може бути визначена як сформульована на підставі аналізу практики розслідування певної категорії злочинів абстрагована штучна модель, що відображає стан наявної у слідчого інформації про обставини злочину й обстановку, що склалася на відповідному етапі розслідування. Отже, типізація

слідчих ситуацій у процесі формування методик розслідування злочинів, учинених у бюджетній сфері України, можлива за умови виділення інформації про окремі елементи найбільш значущих і таких, що часто зустрічаються, компонентів слідчої ситуації, які стосуються обставин вчиненого злочину і процесу розслідування [9, с. 150]. На думку В. В. Тищенко, слідчу ситуацію слід розуміти як комплекс фактичних даних, які встановлені в ході розслідування та взяті до уваги разом із джерелами їх отримання [12].

Наведені вище визначення відбивають практичний і суто теоретичний аспекти тлумачення поняття слідчої ситуації. На нашу думку, *слідча ситуація під час розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері – це певне становище як динамічна система, що склада-*

ється у ході слідчої (детективної) діяльності, змінюється під впливом важливих криміналістичних об'єктивних і суб'єктивних обставин, впливає на хід кримінального провадження та на встановлення обставин, що підлягають доказуванню, ефективна оцінка якої сприятиме вирішенню завдань досудового розслідування.

Виклад основного матеріалу. До факторів, які можуть впливати на формування і розвиток слідчої ситуації під час розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері можна віднести: 1) обставини, що встановлені на даний період часу вчинення кримінального правопорушення (зібраної, а також відсутньої, але необхідної інформації про обставини кримінального правопорушення); 2) клас, вид і особливості незаконної господарської діяльності; 3) чинники, що ускладнюють, перешкоджають, а також сприяють збору необхідної інформації і вирішенню інших завдань розслідування; 4) протидія встановленню істини з боку учасників злочинного групування; 5) наслідки помилкових дій слідчого, оперативного працівника, експерта (наслідки розголошення даних досудового розслідування).

У різні часи в криміналістичній літературі були спроби розробити систему типових слідчих ситуацій стосовно розслідування окремих видів кримінальних правопорушень, зокрема, економічних. Різноманітні у сфері економіки, на думку деяких авторів, у загальному вигляді утворюють три типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування. При цьому критерієм їх виділення є не лише обсяг та зміст вихідної інформації, а й поінформованість зацікавлених осіб про хід та результати слідства, а також можливості використання слідчим «фактору раптовості» [1, с. 12]. Розглянемо подібні ситуації ґрунтовніше й об'єднаємо окремі з них.

Ситуація 1. Кримінальне провадження зареєстровано на підставі матеріалів оперативних підрозділів, які надійшли в порядку ст. 214 КПК України. У цьому випадку слідчий фактично отримує первинний матеріал з інформацією щодо обставин кримінального правопорушення з попередньо визначеною кваліфікацією протиправних діянь, встановленим колом осіб, причетних до протиправної діяльності, їх даних, фактичні адреси роботи й постійного мешкання, відомості про місця зберігання документів, майна, коштів отриманих незаконним шляхом. Первинний матеріал може містити результати проведених в межах Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» ОРЗ. Це одна із сприятливих ситуацій для організації та початку проведення досудового розслідування.

Завдання слідчого – у взаємодії з оперативними працівниками та процесуальним керівником визначити з тактикою проведення досудового розслідування. На наш погляд, передусім дії слідчого має бути спрямовано на проведення заходів щодо забезпечення виявлення, збереження та вилучення документів, які підтверджують факти кримінально-протиправної діяльності, фіксації матеріальних слідів кримінального правопорушення шляхом проведення обшуків або тимчасового доступу до речей і документів. У практиці часто застосовують тактику комбінованого використання методів з арсеналу слідчого, коли одночасно проводять СРД та НСРД, що в більшості випадків забезпечує позитивний результат.

Ситуація 2. Заяви про вчинення кримінальних правопорушень у бюджетній сфері, надійшли від суб'єктів господарської діяльності, громадських організацій та окремих громадян.

Нагадаємо, що слідчий, дізнавач, прокурор, відповідно до вимог ст. 214 КПК України, зобов'язаний невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, внести відповідні відомості до ЄРДР.

Тактика дій в цій ситуації майже не відрізняється від раніше описаного випадку й полягає в ретельному

вивченні наявних матеріалів, спільно з оперативними працівниками та процесуальним керівником планування першочергових заходів, вилученні речей і документів, які мають значення для досудового розслідування, проведення експертиз, допитів свідків та проведенні інших заходів залежно від обставин, які склалися. Слід також зазначити, що протягом розслідування кримінальних правопорушень, слідчі часто поставали перед питанням вилучення зразків з метою проведення експертних досліджень, для чого завжди необхідно залучати відповідних профільних спеціалістів.

У цій категорії слідчих ситуацій доцільно виділити ще один типовий їх підвид із слідчої практики, а саме: випадок, коли до правоохоронного органу звернулася особа, якій службовець дотичний до бюджетної сфери, або від рішення якого залежить виділення (фінансування, проходження тендерних процедур тощо) коштів, поставив вимогу надати неправомірну вигоду за певні дії чи бездіяльність. Задля встановлення винних та притягнення до кримінальної відповідальності необхідно здійснити:

- допит заявника з приводу обставин контакту зі службовою особою, форми висловленої вимоги, предмета неправомірної вигоди, характеру дій чи рішень, які повинні вчинити службова особа, досягнутих домовленостей тощо;

- ініціювання перед слідчим суддею та проведення НСРД, спрямованих на перевірку інформації та документування протиправної діяльності службової особи (формулювання вимоги неправомірної вигоди, обіцянки ухвалити рішення в інтересах давальника чи третіх осіб, передачі предмета неправомірної вигоди тощо);

- проведення тактичної операції, яка охоплює цілу низку процесуальних заходів: попередній огляд та позначення спеціальною хімічною речовиною предмета неправомірної вигоди у присутності понятих, затримання службової особи на гарячому під час передачі предмета кримінального правопорушення;

- проведення огляду місця події з виявленням предмета неправомірної вигоди та слідів спеціальної хімічної речовини; проведення освідування службової особи, під час якого виконуються змиви з рук для їх подальшого дослідження на предмет наявності спеціальної хімічної речовини; допит одержувача неправомірної вигоди;

- призначення криміналістичної експертизи спеціальної хімічної речовини з метою встановлення факту її наявності, а також спільної групової належності з спеціальною хімічною речовиною, виявлених на різних об'єктах (одязі, руках службової особи, предметах) та зразку, виконаному на окремому, зазвичай білому аркуші;

- призначення інших видів судових експертиз залежно від сфери діяльності та потреби дослідити сліди, предмети і документи (найтипівішими є експертизи документів, економічні, почеркознавчі, комп'ютерно-технічні, фотоскопічні);

- обшуки за місцем проживання, роботи одержувача неправомірної вигоди;

- вжиття інших заходів забезпечення кримінального провадження: відсторонення від посади, тимчасове вилучення майна, арешт майна, запобіжні заходи тощо;

- допити свідків (колег по роботі, безпосередніх керівників службової особи тощо) [5, с. 267–268].

Ситуація 3. Кримінальне провадження реєструють за матеріалами перевірок органами державного фінансового контролю. Слідчий має ретельно вивчити такі матеріали перевірки. Здебільшого в них зазначено про встановлені факти порушення бюджетного законодавства, проте, слід звернути увагу на те, що не завжди такі факти кваліфікують як кримінальне правопорушення. Наприклад, випадок, коли Держаудитслужба склала акт перевірки господарської діяльності суб'єкта господарювання та зазначила про факт порушення законодавства з боку посадо-

вих (службових) осіб, однак дії останніх не призвели до спричинення матеріальних збитків, що є обов'язковою ознакою складу низки кримінальних правопорушень у бюджетній сфері. Звичайно, що під час обрання тактики розслідування у зазначеній ситуації та планування проведення СРД необхідно враховувати, що особи, які були причетні до протиправної діяльності, цілком усвідомлюють результати проведених перевірок і, можливо, вживають заходів для приховування слідів протиправної діяльності, знищення документів, здійснюють інші дії задля уникнення від кримінальної відповідальності.

Однак, у сприятливій ситуації коли реальний факт вчинення кримінальних правопорушень у бюджетній сфері був виявлений працівниками аудиторської служби необхідно:

1) ознайомившись з технологічним циклом та специфікою документообігу підприємства, установи, організації встановити невідомі етапи протиправної діяльності – дії, що формують спосіб підготовки та приховування; використані для цього засоби чи знаряддя; повний перелік осіб, які склали злочинну групу, із визначення ролі кожного; латентні епізоди, а також можливі факти одержання неправомірної вигоди співробітниками контролюючих органів, які проводили попередні перевірки. Указане можна встановити шляхом: проведення допитів свідків та підозрюваних; оглядів предметів та документів, через отримання тимчасового доступу до них; обшуків службових приміщень та житла підозрюваних; зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (контролю телефонних розмов);

2) уточнити спосіб вчинення кримінального правопорушення; розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням. За допомогою призначення та проведення різноманітних судових експертиз (почеркознавчої, товарознавчої, технічної експертизи документів; експертизи документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності; експертизи документів про економічну діяльність підприємств і організацій; документів фінансово-кредитних операцій; та інших); допитів; оглядів предметів та документів; обшуків службових приміщень та житла підозрюваних [2, с. 138–139].

Ситуація 4. Інформація про факт вчинення кримінальних правопорушень у бюджетній сфері міститься у анонімних заявах та повідомленнях. Такі заяви та повідомлення надходять від поінформованих осіб, а також тих, хто щось підозрює (і не обов'язково має фактичні дані). У цьому випадку слідчому необхідно: 1) для визначення напрямів розслідування, у максимумально повному обсязі та невідкладно отримати інформацію про можливий факт вчинення кримінального правопорушення за класичною схемою: Коли? Де? Хто? Що? Як? Чому? [6, с. 22]; а також оцінити мотивацію та ступінь надійності її джерела. Якщо заявник для підтвердження своєї заяви чи повідомлення додає документи або їх копії, то доцільне проведення аналізу та огляду вказаних документів за криміналістичними правилами при безумовному дотриманні порядку, передбаченому чинним КПК України. Якщо заявник указує кілька осіб у якості потенційних свідків, то, виходячи з обставин про поінформованість злочинців, варто провести їх невідкладні допити [8, с. 85].

Ситуація 5. Слідчий, самостійно встановив факт вчинення кримінального правопорушення у бюджетній сфері.

Так, в окремих випадках інформацію про факти протиправної діяльності у бюджетній сфері органи досудового розслідування можуть отримати під час здійснення іншого кримінального провадження, зокрема, у процесі проведення обшуків, тимчасового доступу до речей і документів, а також НСРД, до яких можуть бути причетні фігуранти кримінального провадження, або бути свідками кримінальних правопорушень, вчинених іншими фігурантами. У таких випадках доцільно:

1) виділити частину матеріалів, що стосується кримінальних правопорушень у бюджетній сфері, в окреме провадження, відповідно до положень ст. 217 КПК України;

2) встановити протиправний характер господарської угоди чи фінансової операції, а також визначити розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням;

3) відшукати легалізовані (відмиті) доходи, одержані злочинним шляхом;

4) встановити досі невідомі фактичні дані щодо протиправної діяльності осіб, які мають відношення до вказаного кримінального правопорушення;

5) попередити дії підозрюваних (обвинувачених) з переховування від органів досудового розслідування та/або суду [2, с. 145].

Якщо окрім суто розкрадання бюджетних коштів маються ознаки інших службових кримінальних правопорушень, необхідно розробляти додаткові критерії визначення складу правопорушення та розробляти інший порядок проведення СРД. Важливо додати, що версія – це обґрунтоване припущення про факт, явище. У процесі доведення щодо досліджуваних фактів можуть виникати різні припущення, судження. Але ці припущення тільки тоді можуть стати версією, коли вони ґрунтуються на відомих фактичних даних, базуються та пояснюють усю відповідну сукупність таких даних. Такий погляд на версію виправдано її логічною природою. Однак якщо бути точним, варто визнати, що сама по собі версія не є засобом збільшення знання, засобом переходу від імовірності до достовірності. Таку роль відіграє процес перевірки версії [7, с. 177].

У цьому зв'язку наведемо типові слідчі версії на початковому етапі розслідування: 1) має місце вчинення кримінального правопорушення у бюджетній сфері; 2) має місце вчинення іншого кримінального правопорушення; 3) має місце вчинення адміністративного правопорушення; 4) кримінальне правопорушення вчинено однією особою (групою осіб); 5) має місце один епізод злочинної діяльності (має місце багато епізодів, або серія нерозкритих кримінальних правопорушень); 6) кримінального правопорушення учинено не було, має місце законна діяльність у бюджетній сфері;

В подальшому відбувається перевірка висунутих версій доти, доки не залишиться єдино вірною лише одна з них та не будуть зібрані достатні докази для повідомлення конкретній особі підозри та складання обвинувального акта. У тому числі, у разі ухилення підозрюваного від органів досудового розслідування можуть висуватися та перевірятися версії щодо його місцезнаходження (виїхав в інший регіон України, за кордон, переховується у родичів, друзів).

В. В. Кікінчук наводить такі типові слідчі ситуації наступного етапу розслідування: а) сторона захисту зайняла позицію співпраці з органами досудового розслідування, за якої підозрюваний зізнався та повністю визнав свою вину; б) підозрюваний визнав свою вину лише частково й намагається спростувати відомості щодо його причетності до інших епізодів злочинної діяльності та (або) зв'язків зі співучасниками; в) сторона захисту відмовляється співпрацювати з органами досудового розслідування, підозрюваний свою вину у вчиненні злочину не визнає. Науковець пропонує проводити такі типові тактичні комбінації: «Установлення свідків», «Фіксація матеріальних слідів», «Розшук підозрюваного», «Виявлення інших епізодів злочинної діяльності», «Викриття співучасників», «Відшкодування матеріальних збитків» [3, с. 14].

Погоджуючись із запропонованими міркуваннями науковця, вважаємо, що спочатку необхідно виділити слідчі ситуації залежно від обсягу наявної в розпорядженні слідчого інформації щодо суб'єкта, а саме:

– особу, яка здійснила кримінальне правопорушення у бюджетній сфері відомо;

– особу не встановлено;
 – особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, невідомо, проте є ознаки, що вказують на коло осіб, які можуть бути причетні до певної обробки;

Цей компонент дає можливість виділяти послідууючі типові слідчі ситуації:

а) є дані, що кримінальне правопорушення вчинено одним або кількома з відомих громадян (кола осіб), однак недостатньо відомостей про те, хто саме з них є учасниками;

б) є достатні дані про вчинення кримінального правопорушення певною особою у співучасті, проте співучасники невідомі;

в) є достатні дані про вчинення кримінального правопорушення групою осіб, але не встановлена роль кожного тощо.

У цьому контексті, додатково можна виокремити ситуації залежно від ролі особи в технології здійснення злочинної діяльності:

– у механізмі кримінального правопорушення використано підприємство, де суб'єкт є посадовою особою (директор, головний бухгалтер);

– з метою заволодіння бюджетними коштами було використано фіктивне підприємство або підставну фізичну особу.

З метою підтвердження факту, що підозрюваний є службовою особою, під час проведення досудового розслідування необхідно опрацювати документи, які містять підтверджувальну інформацію. Насамперед, з метою встановлення спеціального суб'єкта вчинення кримінального правопорушення у бюджетній сфері необхідно звернути увагу на: 1) довідки про місце роботи та займану посаду; 2) посадову інструкцію; 3) правовстановлюючі документи. Крім цього, вивчення особи полягає в тому, що слідчий скерує запити та отримує характеристики за місцем проживання, роботи чи навчання. Також здійснює перевірку за криміналістичними обліками (щонайперше про наявність чи відсутність судимості) і встановлює інформацію про перебування на обліках у психоневрологічному та наркологічному диспансерах. До того ж, вивчати особистість підозрюваного слідчий може шляхом безпосереднього спілкування з ним, допиту свідків (насамперед колег, родичів та друзів). Варто відзначити, що в процесі збору такої інформації слідчий має бути об'єктивним і долучати до матеріалів кримінального провадження як негативну, так і позитивну інформацію [4, с. 169–170].

Залежно від обізнаності суб'єкта вчинення кримінального правопорушення:

– суб'єкт має власні фахові знання та навички в галузі економіки;

– суб'єкт кримінального правопорушення використовує як консультанта (співучасника) особу, обізнану в сфері публічних закупівель, методах ведення господарської діяльності тощо.

Крім цього, різновидами типових слідчих ситуацій, виділених на підставі даних про спосіб вчинення кримінального правопорушення, можуть бути:

а) встановлено факт подання до державного органу неправдивої інформації (документів) із метою одержання бюджетних коштів;

б) встановлено факт перерахування бюджетних коштів на рахунки фіктивного підприємства (підприємств);

в) встановлено факт незаконного відчуження державного або комунального майна;

г) встановлено факт завищення ціни (обсягу) товарів, робіт, послуг, придбаних за державні кошти;

д) встановлено факт складання та підписання фіктивних актів виконаних робіт за державні кошти та інші [11, с. 112–113].

Видокремлення бюджетних коштів або іншого майна від злочинних джерел і надання їм ознак законного похо-

дження з криміналістичної точки зору може сприйматися як ознака закінченості технології вчинення кримінального правопорушення. З цієї причини доцільно виділяти такі слідчі ситуації залежно від ступеня завершення:

– кримінальне правопорушення у бюджетній сфері має завершену форму;

– виявлено на одному з етапів реалізації незаконної обробки.

Завершеній формі вчинення кримінального правопорушення у бюджетній сфері притаманні такі сліди приховування, як відсутність первинних документів, наприклад, тих, що підтверджують укладання того чи іншого правочину, або, навпаки, наявність піддроблених документів чи заплутаного характеру ведення бухгалтерського обліку.

Щодо обсягу зібраної доказової інформації, то типові слідчі ситуації можна поділити так:

1) зібрано достатньо доказів для того, щоб повідомити особи (особам) про підозру;

2) зібрано недостатньо доказів для того, щоб повідомити особі (особам) про підозру.

У першій ситуації, позиція сторони захисту щодо повідомленої підозри є найбільш розповсюдженою підставою для типізації слідчих ситуацій наступного етапу розслідування. Зокрема, виокремлюють ситуації, коли підозрюваний: повністю визнає вину та співпрацює зі слідством, або не визнає своєї вини повністю чи частково. Для кожної з цих ситуацій можливі різні варіації обставин. Наприклад, у першій можуть окремо виділятися випадки наявності у слідчого даних про самообмову, намагання «вигородити» співучасників, приховати факти вчинення інших кримінальних правопорушень тощо, а в другій – типові аргументи та варіанти дій щодо заперечення вини [11, с. 115].

З огляду на типові слідчі ситуації, доцільно навести й основні тактичні завдання, що постають перед слідчим на подальшому етапі розслідування: оцінка слідчої ситуації, що утворилася після проведення невідкладних СРД та інших заходів; встановлення всіх епізодів злочинної діяльності та її співучасників; пошук та затримання співучасників кримінального правопорушення; формування системи доказів з метою повідомлення підозри причетним до кримінальних правопорушень у бюджетній сфері; усунення протидії розслідуванню [4, с. 16].

Таким чином, розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері, потребує проведення близьких за змістом та метою тактичних операцій, зокрема, «Встановлення співучасників» (зумовлена розповсюдженням випадків групового характеру вчинених кримінальних правопорушень), «Встановлення та дослідження документів» (спрямована на встановлення, дослідження та забезпечення зберігання документів, що містять ознаки речових доказів і підтверджують факт учинення кримінальних правопорушень), «Встановлення напрямку заволодіння бюджетними коштами та їх розміру» (передбачає перевірку витрачання бюджетних коштів, їх спрямування за відповідними бюджетними призначеннями, установленіми законом про Державний бюджет України чи рішенням про місцевий бюджет) [10].

Висновки. Виокремлено конфліктні та сприятливі типові слідчі ситуації під час розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері, залежно від етапів кримінального провадження: а) кримінальне провадження зареєстровано на підставі матеріалів оперативних підрозділів, які надійшли в порядку ст. 214 КПК України; б) заява про вчинення кримінального правопорушення у бюджетній сфері, надійшла від суб'єктів господарської діяльності, громадських організацій та окремих громадян; в) кримінальне провадження зареєстровано за матеріалами перевірок органами державного фінансового контролю; г) інформація про факт вчинення кримінальних правопорушень у бюджетній сфері міститься у анонімних заявах й повідомленнях; г)

слідчий, самостійно встановив факт вчинення кримінального правопорушення у бюджетній сфері; наявних даних про спосіб вчинення кримінального правопорушення: а) встановлено факт подання до державного органу неправдивої інформації (документів) із метою одержання бюджетних коштів; б) встановлено факт перерахування бюджетних коштів на рахунки фіктивного підприємства (підприємств); в) встановлено факт незаконного відчуження державного або комунального майна; г) встановлено факт завищення ціни (обсягу) товарів, робіт, послуг, придбаних за державні кошти; д) встановлено факт складання та підписання фіктивних актів виконаних робіт за державні кошти та інші; обсягу інформації щодо суб'єкта: особу, яка здійснила кримінальне правопорушення у бюджетній сфері відомо; особу не встановлено; особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, невідомо, проте є ознаки, що вказують на коло осіб,

які можуть бути причетні до певної оборудки; кількісного складу злочинців: а) є дані про вчинення кримінального правопорушення певною особою у співучасті, проте співучасники невідомі; б) є достатні дані про вчинення кримінального правопорушення групою осіб, але не встановлена роль кожного; технічної участі особи: а) у механізмі кримінального правопорушення використано підприємство, у якому суб'єкт вчинення кримінального правопорушення є службовою (посадовою) особою (директор, головний бухгалтер); б) з метою заволодіння бюджетними коштами було використано фіктивне підприємство або підставну фізичну особу; обсягу зібраної доказової інформації, слідчі ситуації під час яких: 1) зібрано достатньо доказів для того, щоб повідомити особі (особам) про підозру; 2) зібрано недостатньо доказів для того, щоб повідомити особі (особам) про підозру.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Багинський В. З. Основні питання розслідування розкрадань (ст. 84, 86-1 КК України), які відбуваються в умовах економічних перетворень : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 1999. 20 с.
2. Камишанський О. Ю. Особливості методик розслідування розкрадань бюджетних коштів на підприємствах вугільної промисловості: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2018. 281 с.
3. Кікінчук В. В. Методика розслідування злочинів, пов'язаних з використанням бюджетних коштів в агропромисловому комплексі: автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00.09. Дніпро, 2014. 20 с.
4. Лилик В. А. Методика розслідування нецільового використання бюджетних коштів, виділених на роботу з відходами: дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.09. Львів, 2019. 239 с.
5. Методика розслідування окремих видів злочинів: навч. посібник / О. І. Гарасимів, О. М. Дуфенюк, О. В. Захарова та ін.; за заг. ред. Є. В. Пряхіна. 2-ге вид., перероб. та допов. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 312 с.
6. Основи кримінального аналізу: посібник з елементами тренінгу / Користін О. Є., Албул С. В., Холостенко А. В., Заєць О. М., Ісмаїлов К. Ю., Тетерятник Г. К., Горбаньов І. М. Одеса : ОДУВС, 2016. 112 с.
7. Пашинська І. В. Теоретико-методологічні основи розслідування організованої злочинності у сфері господарської діяльності: дис. ... докт. філософ. : 081 – Право. Харків, 2023. 296 с.
8. Розслідування шахрайств та пов'язаних із ними злочинів, вчинених у сфері функціонування електронних розрахунків: монографія / В. В. Коваленко, А. І. Анапольська. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 2013. 224 с.
9. Степанюк Л. Типові технології злочинної діяльності в бюджетній сфері України. *Форум права*. № 1. С. 977–981. URL: <http://www.pbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11crlbcu.pdf>
10. Степанюк Р. Л. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері України : монографія ; за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. А. Ф. Волобуєва. Харків : НікаНова, 2012 382 с.
11. Степанюк Р. Л. Теоретичні засади методики розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2012. 321 с.
12. Тищенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія. Одеса : Одес. нац. юрид. акад.; Фенікс, 2007. 260 с.